

Na početku u prosincu 2021. – riječ je bila o obnovljenoj eri natjecanja između država. Ruske snage koje se gomilaju na granici s Ukrajinom predstavljale su izravan izazov globalnoj stabilnosti. Do sljedeće godine, naše najgore obavještajne procjene su se obistinile s intenzitetom borbi i barbarstvom ruskih zvjerstava. Prošle godine, promišljajući nakon napada Hamasa na Izrael, kako će napad proizvesti potencijalnu nestabilnost diljem Bliskog istoka. Sada smo u 2024. godini: razmišljamo o sukobu na Bliskom istoku koji se proširio izvan Gaze i ratu u Europi koji je sada prešao granicu od 1.000 dana i postaje još intenzivniji. U listopadu 2023. Rusija je lansirala 300 jednosmjernih jurišnih bespilotnih letjelica izvan linije bojišnice u Ukrajini: u listopadu ove godine broj je premašio 2.000. Iznad toga se nalaze širi geostrateški pomaci, uključujući rastuću koordinaciju između Moskve, Teherana i Pjongjanga. Svrha predavanja nije kuknjava – uloga branitelja a osobito vojnih vođa u točkama napetosti je uvjeriti naciju i učvrstiti njezinu odlučnost.

Već sam govorio o tome kako bi nas trebale uvjeriti snage naše nacije:

- Izgradnja OS RH kao modernih, uravnoteženih i adaptabilnih snaga
- Naše bogatstvo kao gospodarstva
- Kolektivna moć NATO-a
- Naša mreža međunarodnih partnera
- Potencijal vojno-industrijskih sporazuma kao što Leopard 2A8
- I kvaliteta današnjih vojnika i vojnika.

Ovo su dobri razlozi za samopouzdanje. Ali, večeras se želim usredotočiti na nešto drugo – učvrstiti odlučnost nacije.

To zahtijeva od mene da otvoreno govorim o prijetnjama s kojima se suočavamo i potrebnom odgovoru.

Moja teza je sljedeća:

- Prvo, svijet se promijenio. Globalna moć se mijenja i pred nama je treće nuklearno doba. Era državnog natjecanja prvenstveno kroz geoekonomiju pomaknula se u ponovno

oživljavanje geopolitike. I trajat će desetljećima.

- Drugo, kako ćemo pokazati tu odlučnost. Radi se o samopouzdanju i vjeri u sebe. Radi se o našem nacionalnom i kolektivnom osjećaju svrhe. Radi se o vodstvu i spremnosti na djelovanje. To nas štiti čak i u opasnijem svijetu.
- I treće, imperativ je prebaciti obranu u organizaciju koja gleda prema naprijed i koja je u potpunosti usredotočena na to da naciju učini sigurnom kod kuće i jakom u inozemstvu.

Kako prizvati taj osjećaj tragedije – i potrebu da djelujemo tamo gdje je to potrebno – a da ne moramo iskusiti tragediju koja dolazi iz rata?

Jesmo li u stanju prepoznati da je jedno doba završilo, a drugo počelo? Razumijemo li što je na kocki? I jesmo li dovoljno motivirani da odgovorimo?

Najneobičniji događaj ove godine bilo je raspoređivanje tisuća sjevernokorejskih vojnika na granici s Ukrajinom. I mogućnost da deseci tisuća uslijede kao dio novog sigurnosnog pakta s Rusijom, koji bi mogao uključivati razmjenu najosjetljivije tehnologije i stručnosti između Moskve i Pjongjanga.

Dodajte tome korištenje bespilotnih letjelica koje je isporučio Iran od strane ruskih snaga i ruske prijetnje da će naoružati Hute u izravnoj odmazdi za zapadnu potporu Ukrajini, svjedoci smo da se svijet svrstava u tri skupine.

U jednoj skupini su one autoritarne države koje nastoje osporiti globalna pravila. U slučaju Rusije, to je zato što Putin vjeruje u povijesnu fikciju. U slučaju Kine, ona nastoji preoblikovati pravila oko vlastitih interesa. A u slučaju Sjeverne Koreje i Irana, to je osigurati opstanak njihovih režima po svaku cijenu.

U drugoj skupini su odgovorni narodi svijeta. Većina su demokracije. Ali uključuje i zaljevske monarhije i druge koji su predani partnerstvu i održavanju stabilnosti i sigurnosti u svijetu.

A treća skupina zemalja štiti se i skriva između njih kako bi maksimalno iskoristila prednost, kao što smo vidjeli na samitu BRICS-a u Kazanu ovog listopada.

Razgovor o svjetskom poretку može zvučati apstraktno. Pravila i vrijednosti mogu se činiti nejasnima. A multilateralne institucije mogu se činiti udaljenima. Ali oni su stvarni. Njihova prisutnost, a još više njihova odsutnost, može se osjetiti na način koji je neposredan i realan.

Koncept suvereniteta stvaran je za narod Ukrajine, koji plaća izvanrednu cijenu u njezinoj obrani.

Vrijednost odvrćanja i kolektivne sigurnosti stvarna je za naše saveznike u istočnoj Europi – zemlje čije su granice progresivno oblikovale i preoblikovale autokratske i ekspanzionističke sile i svakodnevno osjećaju blizinu ruske agresije.

Pojam slobode plovidbe važan je onim zemljama koje su se suočile s nestašicom hrane zbog ruskih akcija u Crnom moru. Ili trgovačkim mornarima u Crvenom moru koji primaju projekte i bespilotne letjelice koje isporučuje Iran.

Nasuprot tome, Hrvatska bi se mogla osjećati sigurnije.

Ne suočavamo se s egzistencijalnom prijetnjom poput Ukrajine ili Izraela. Ne dijelimo kopnenu granicu s Rusijom, poput Poljske ili naših baltičkih i nordijskih saveznika. Zaštićeni smo snagom u dubini Saveza s kopnom masom koja se proteže od ruba Arktika do euroazijske steppe.

Pa ipak, i mi doživljavamo posljedice nestabilnijeg svijeta na način koji je također vrlo stvaran.

Naš nacionalni zračni prostor i teritorijalne vode, naša kritična energetska i digitalna infrastruktura te naš javni diskurs bili su izloženi uplitanju. U kibernetičkom prostoru učestalost pokušaja na našim mrežama nastavlja se ubrzavati, potaknuta i odmetnutim pojedincima i nacionalnim državama.

Svjedoci smo i europske kampanje podmetanja požara i sabotaze, koju su šefovi obavještajnih agencija okarakterizirali na iznimno iskren i otvoren način – kao "trajnu misiju stvaranja kaosa" i "izvan neodgovornosti".

Ali utjecaj globalne nestabilnosti osjeća se još šire. Kao potrošači kroz troškove života. Kao

porezni obveznici, na trošak subvencija za energiju. I nizak rast i stagnacija diljem Europe jer tržišta reagiraju na sve neizvjesniji svijet.

Sigurnosni pogledi su osporavaniji, dvosmisleniji i opasniji nego što smo znali u našim karijerama.

Nigdje to nije očitije nego u nuklearnoj domeni.

Prvo nuklearno doba – Hladni rat – definirala su dva suprotstavljena bloka kojima su upravljali rizik od nekontrolirane eskalacije i logika odvracanja. Drugim nuklearnim dobom upravljali su naponi za razoružanje i borbu protiv širenja nuklearnog oružja. Ali nalazimo se u osvjetljenju trećeg nuklearnog doba koje je posve složenije. Definiran je višestrukim i istodobnim dilemama, širenjem nuklearnih i disruptivnih tehnologija te gotovo potpunim odsustvom sigurnosnih arhitektura koje su postojale prije.

Iz Rusije smo vidjeli divlje prijetnje taktičkom upotrebom nuklearnog oružja, nuklearne vježbe velikih razmjera i simulirane napade na zemlje NATO-a, a sve je osmišljeno kako bi nas prisililo da poduzmemo akcije potrebne za održavanje stabilnosti. Kineska nuklearna izgradnja predstavlja dvostruki izazov za Sjedinjene Države. Zabrinjavajući je neuspjeh Irana da surađuje s IAEA-om, a sjevernokorejski program balističkih projektila i nepredvidivo ponašanje predstavljaju regionalnu i, sve više, globalnu prijetnju.

Neširenje nuklearnog oružja jedan je od velikih uspjeha međunarodne sigurnosti od kraja Drugog svjetskog rata, ali se sada dovodi u pitanje. Bila je uspješna zbog država koje su ozbiljno shvatile svoje međunarodne odgovornosti, koje su bile spremne proširiti svoj nuklearni kišobran na saveznike i partnere i jamčiti njihovu sigurnost. To se mora nastaviti.

Nuklearno odvracanje NATO jedan je dio našeg inventara kojeg je Rusija najsvjesnija i ima veći utjecaj na Putina nego bilo što drugo.

Zbog toga savezničke vlade ulažu značajne svote novca u obnovu podmornica i bojnih glava te u dokapitalizaciju nuklearnog poduhvata nakon desetljeća nedovoljnog ulaganja, i to iako se stvarne koristi neće ostvariti barem još jedno desetljeće. Ranije su vlade vjerovala da rade

pravu stvar. Sada znaju da stvarno jesu.

To me dovodi do moje druge točke, a to je ponovno otkrivanje našeg samopouzdanja i vjere u sebe.

Jer ako se na trenutak odmaknemo, možemo vidjeti svoje snage. Europa i Amerika koja predstavlja polovicu svjetskog bogatstva naspram Rusije koja se suočava s ekonomskim i demografskim padom.

NATO koji troši više na obranu nego Rusija i Kina zajedno i postaje još jači. Kombinirani BDP svih 31 članica NATO-a, uz predstojeće dodavanje Švedske kao zemlje članice, iznosi vrtoglavih 45.93319 bilijuna dolara (izračun u nastavku).

Stavljajući ovu brojku u kontekst, svjetski BDP iznosi oko 100,562 bilijuna dolara (nominalno, 2022.). Slijedom toga, BDP NATO-a čini zastrašujućih 45,65 posto globalnog BDP-a.

Za daljnju perspektivu, razmislite o kineskom BDP-u, koji iznosi 17.963 bilijuna dolara, i ruskom na 2.240 bilijuna dolara. U svjetlu tih brojki, BDP NATO-a premašuje kineski za 2.554 puta, a ruski za nevjerojatnih 20,5 puta.

Ove brojke naglašavaju znatnu gospodarsku moć NATO-a i njegovih zemalja članica na globalnoj razini. Ipak, bitno je prepoznati da, iako je posjedovanje ekonomske moći jedan aspekt, strateška odluka da se ta moć zapravo usmjeri prema utjecaju na promjene potpuno je druga stvar.

Međunarodna zajednica koja je na rusku agresiju odgovorila neviđenom kohezijom i odlučnošću.

U međuvremenu, iz Amerike smo dobili jasnoću uzastopnih američkih administracija o potrebi da NATO saveznici istupe i preuzmu svoj dio odgovornosti za europsku sigurnost.

Uglavnom, to se događa. Europske nacije danas troše 400 milijardi dolara više na obranu nego prije deset godina.

Strateški pregled obrane koji je trenutno u tijeku procijenit će potrebne sposobnosti u odnosu na raspoložive resurse koji će, kako je vlada više puta izjavila, porasti na 2 - 2,5%. Što god da nam povijest pokazuje, uvijek nam pokazuje da su troškovi obrane i odvrćanja uvijek manji od troškova koji proizlaze iz nestabilnosti i sukoba.

Ukrajina nudi uvid u ovu istinitost: najmanje 1% udara na globalnu ekonomiju i povećane inflacije. Najveći izravni financijski utjecaj za Hrvatsku nisu dodatne stotine milijuna eura koje obrana dobiva za Ukrajinu, iako je to dobrodošlo. Riječ je o subvenciji za energiju kako bi se potrošači zaštitili od troškova rastućih računa za energiju kao izravne posljedice ruske agresije. Agregirana diljem Europe, a subvencija za energiju raste na gotovo 800 milijardi eura.

Za razliku od subvencija, ulaganja u obranu donose trajni povrat kroz širu državnu i društvenu vrijednost, stvaranjem radnih mjesta i naukovanja, podupiranjem strateških industrija i izvoza te poticanjem socijalne mobilnosti i kohezije kod kuće.

Ono što Hrvatska troši na konvencionalnu obranu donosi fenomenalan povrat.

Dobivamo isto toliko – a u mnogim slučajevima i više – iz našeg obrambenog proračuna nego naši kolege i naši protivnici.

A onda bismo trebali biti sigurni u tu procjenu kako bismo donijeli ispravne političke odluke i investicijske odluke.

To uključuje priznavanje da postoji samo mala šansa za značajan izravan napad ili invaziju Rusije na Hrvatsku. A to je isto i za cijeli NATO. Rusija zna da će odgovor biti ogroman, bilo konvencionalni ili nuklearni. Strategija odvrćanja od strane NATO-a funkcionira i djeluje. Ali mora biti jaka i ojačana protiv opasnije Rusije.

Ta procjena o Rusiji odvojena je od akcija koje nisu ratne, gdje je Rusija očito aktivna i željna osporiti i potkopati međunarodni sustav – ali iako su nepromišljene i neprihvatljive, te prijetnje su upravljive i odražavaju sve veći status izopćenika Rusije. Naše jedinstvo, kohezija i gospodarstva mogu izdržati taj pritisak. Ne bismo se trebali uzrujavati niti savijati.

Zapravo, sve ovo zahtijeva od nas da ne budemo samo na prvoj nozi i da vodimo. Također se radi o prepoznavanju da je sigurnost više od puke teritorijalne obrane. Radi se o zaštiti i jačanju našeg prosperiteta. Radi se o zaštiti naših interesa i vrijednosti i našeg načina života. I radi se o doprinosu stabilnosti međunarodnog sustava u najširem smislu.

To me dovodi do treće točke: reforma obrane.

Još uvijek smo prespori. Još uvijek smo previše oprezni. Previše neskloni riziku. Još uvijek postoji previše hijerarhije i procesa. Previše dupliciranja i nedovoljno određivanja prioriteta.

Rat u Ukrajini i politika Bliskog istoka dominirali su. Stvari su zauzete. Ljudi naporno rade.

Ali upravo zbog sigurnosnih izgleda koji danas postoje, argumenti za reformu još su jači nego ikad. Živimo u svijetu u kojem hutski pobunjenici mogu ugroziti globalnu pomorsku trgovinu s minimalnim resursima.

Ove ometajuće prijetnje zahtijevaju ometajući odgovor. Ali to zahtijeva od nas da prevladamo organizacijsku inerciju i pristranost prema statusu quo koja prožima veći dio našeg sustava.

Naš odgovor Ukrajini pokazao je da Hrvatska ima sve sastojke za inovacije: obrambenu industriju; uspješan tehnološki sektor; briljantni znanstvenici; i najbolje uslužno osoblje koje će sve to spojiti.

Ipak, uspjeli smo pokazati samo džepove inovacija, a ne sveobuhvatnu transformaciju koja nam je potrebna.

Ono što smo dobro shvatili je zato što smo koristili potpuno drugačiji skup dozvola koje su povećale brzinu i prihvatile rizik kako bismo mogli pomoći Ukrajini.

Ali kada to pokušamo uvesti u mainstream, naš sustav ima tendenciju gušenja prilika.

Siguran neuspjeh može zahtijevati od obrane da razmišlja i ponaša se mnogo više kao investitor. Voljni financirati deset visokorizičnih programa s visokim potencijalom znajući da nijedan od deset možda neće propasti, ali onaj koji uspije, donijet će veliku promjenu u

sposobnostima.

To se čini mnogo bližim hrvatskom načinu ratovanja. Uvijek smo nastojali postići konkurentsku prednost kroz mješavinu ljudskog i tehnološkog udara – ili drugim riječima, našu prednost.

Svaka vojska treba prednost. Tako se pobjeđuje neprijatelj. U tom smislu, Rusija nam pokazuje kako se ne boriti. A Izrael nam je, u svom odgovoru Iranu, pokazao nesrazmjernu prednost modernih načina borbe.

Neću ulaziti u detalje, ali u oktobarskim osvetničkim napadima ponovno su Iran, Izrael upotrijebili više od 100 zrakoplova, koji su nosili manje od 100 streljiva, a nijedan zrakoplov nije stigao na 100 milja od cilja u prvom valu, a to je srušilo gotovo cijeli iranski sustav protuzračne obrane. Uništio je iransku sposobnost da proizvodi balističke projektele godinu dana, a Teheran je imao stratešku dilemu kako će odgovoriti. To je snaga zrakoplova 5. generacije, u kombinaciji s izvrsnim ciljanjem i izvanrednom obavještajnom službom. I to je sve isporučeno iz jednog leta!

Usporedite to s Rusijom i više od 1000 dana u trodnevnoj specijalnoj vojnoj operaciji: njezine zračne snage rijetko lete iznad Ukrajine i koriste sirove klizne bombe za razorni taktički učinak, ali bez stvaranja gotovo istih strateških i operativnih dilema.

NATO uživa ogromnu nadmoć s Rusijom u svim domenama osim nuklearne. A pristupanje Finske i Švedske, te povećanje potrošnje u Poljskoj, Njemačkoj i drugdje, još će više proširiti ove prednosti, posebno u zemljišnoj domeni.

Rizik je da kako NATO jača, on postaje monolitan i gubi sposobnost za vrstu agilnosti i inovacija koja je prednost za Zapad.

Ako Ivan Anušić namjerava udvostručiti smrtonosnost hrvatske vojske do 2027. i utrostručiti je do 2030., onda bismo ga trebali podržati i ohrabriti da preuzme te rizike kako bi postigao taj skok. Jer ako bude uspješan, onda to možemo ponoviti u cijelom Savezu, a to će biti još značajnije.

U svom tom nastojanju i preuzimanju rizika da se učini više i bolje, NATO će i dalje biti siguran. I dalje će nadmašiti Rusiju po redovima veličine na kopnu, moru i zraku. Ali to stvara priliku da iskoristimo našu kolektivnu veličinu i snagu kako bismo stalno imali pobjedničku i idealno razornu prednost.

To bi trebao biti cilj NATO-a u svakoj domeni i sposobnosti. A Hrvatska je u jedinstvenom položaju da odigra svoju ulogu i nastoji biti predvodnik.

Ovo su fascinantne i uzbudljive rasprave za obranu. U tradicionalnoj birokraciji te stvari rijetko izlaze na površinu. Ali mješavina političkih promjena i sigurnosne pozadine potiče razgovor i stvara više prilika.

Za mene je to ono o čemu se radi u reformi obrane.

- Slijediti proces i hijerarhiju koja stoji na putu briljantnim ljudima koji rade svoj posao i tako možemo nastaviti pružati vrijednost za novac.
- Rješavanje naših institucionalnih slabosti i našeg neuspjeha da dovoljno cijenimo svoje ljude.
- Stvaranje kulture MORH-a koja cijeni agilnost i brzinu te oružanih snaga koje su mnogo smrtonosnije, integriranije i razmještene.
- Iskorištavanje naših industrijskih i tehnoloških snaga, naše znanstvene baze, našeg nacionalnog bogatstva i naših međunarodnih partnerstava.
- I ponovno otkrivanje samopouzdanja, ambicije i odlučnosti da zaštitimo ono što je nama i našim saveznicima drago.

Na kraju i vraćajući se na dilemu koju postavljaju lekcije tragedije o tome kako

društva mogu očuvati mir i stabilnost bez strahota rata koje ga moraju stvoriti:

- Moj argument je da moramo osjetiti rizik od tragedije kako bismo osigurali da je izbjegnemo. A taj rizik od tragedije raste... svijet je opasniji. Izazovi su veći.
- Ali imamo kapacitet, strukture i vrijeme da se suočimo s tim izazovima. To je naš izbor. Naše vodstvo. Naše odluke. Naša spremnost da odgovorimo i djelujemo kako bismo bili sigurni.
- A to uključuje potrebu za reformom i još jačom obranom Hrvatske u vođenju odgovora na ove izazove.
- Radujem se nastavku rada s vama kako bismo ostvarili ovaj cilj za naciju.